

Published on www.bilvavi.net

[Home](#) > בלבבי-א 004 זכירה שיש בורא ויש נברא

בלבבי-א 004 זכירה שיש בורא ויש נברא

פח

השלב השלישי שבו נעסוק עתה, הוא הנהגתו ית"ש. מבואר בספה"ק, שהיו כאלה ששגו, וסברו שתחלה הקב"ה ברא את עולמו, אולם לאחר מכן, הוא הניח את הנהגת העולם להנהגת הכוכבים והמזלות, אולם הוא ית"ש עזב לגמרי את הנהגת העולם, ואין לו שיכות עמו כלל ח"ו וח"ו. עבודת האדם להכיר היטב בשכלו, ולחוש זאת בלבבו, שהקב"ה לא עזב את עולמו אפילו לרגע קט, ולא יעזבו לנצח נצחים. הידיעה הזו ידועה היטב לכל מאמין, עבודתו היא, שהידיעה הזו תחיה אצל האדם בכל נימי לבו, והוא יחוש זאת על כל צעד ושעל בחייו. ודרך הכרה זו, הוא יתקשר בקשר חזק לבורא עולם.

פט

נתחיל לבאר בע"ה את השגחתו ית"ש. באופן כללי מעשי האדם מתחלקים לב' חלקים. יש את מה שהאדם מגדיר דברים קטנים, ויש את מה שהאדם מגדיר דברים גדולים. למשל, קניית דירה, זיווג, וכד', האדם רואה אותם כדברים גדולים. לא כל יום מחליפים דירה, ולא ח"ו בקלות מחליפים אשה.

באופנים אלו ומעין אלו, אצל חלק גדול מן המאמינים, הרגשת הנהגתו מורגשת אצלם, והם חשים שהם צריכים בכך את עזרתו ית"ש. מחפשים תפלות למיניהם שנתחברו ע"י גדולי הדורות, מחפשים סגולות, ומחפשים זכויות. אולם כשהדבר נוגע לחיי היום יום, לדברים הקטנים שבכל יום ויום, שם דרך הטבע משכיח מן האדם את הזכירה האמתית, שכשם שהזוג תלוי בו ית"ש, כן ממש כל פרט ופרט בחיי האדם ואפילו הקטן ביותר מונהג רק ע"י ית"ש. לדוגמא, אדם נכנס לחנות לקנות טייפ קטן, הוא בודק את סוגי הטייפים שיש, משווה מחירים, וכו' וכו', בודק, בודק, וקונה. האם גם שם האדם מרגיש שהוא צריך את עזרתו ית"ש, כשם שהוא זוכר זאת בשעה שהוא נושא אשה? זו עבודתו של האדם, לזכור את השגחתו ית"ש ביום יום, בדברים הקטנים ממש. וכאשר יזכור זאת בכל יום יום, ובכל פרט ופרט, אזי חייו יהיו חיי אמונה, חיים אמתים שקשורים ומדובקים בו ית"ש.

צ

נתבונן ונראה. אם נשאל אדם בשעה שהולך לקנות שולחן, כסאות, וכדו', האם הנך סבור שבידך הקביעה איזה שולחן לקנות, או הנך מאמין באמונה ברורה שאין ביכולתך לקבוע בזאת כלל, אלא הכל נגזר ממנו ית"ש בדיוק איזה שולחן תקנה? רוב רובם של האנשים, כמדומה, ידועה להם האמת, שבאמת אין ביד האדם יכולת לקבוע כלל איזה שולחן יקנה. אלא מאי שזו ידיעה בשכל, ולא רק שהיא רחוקה מהרגשת לבו של האדם, אלא שאפילו בשכלו אין הדבר נמצא בגילוי, ואין האדם בדרך טבע חושב ומתבונן בזאת כלל. נמצא שעבודת האדם להרגיל את עצמו להתבונן לפני מעשים קטנים, כקנין שולחן, כסאות וכד'. לא לרוץ לחנות מבלי התבוננות, אלא יעצור עצמו תחלה לזמן מועט, ויתבונן היטב, מה הוא עומד לעשות. ויתבונן, האם במה שהוא עומד לעשות, הוא קובע את אשר ישיג אם לאו. וידבר כן בפיו, לאחר שכבר התבונן בכך כבר במחשבתו, ויאמר לקב"ה, רבש"ע, הנני יודע בברור

שהשולחן שאני הולך לקנות, אין בשליטתי כלל וכלל לבחור איזה שולחן לקנות, אלא הכל בגזרתך יתברך. (בודאי שאדם יכול לפעול ע"י תפלה, ויבואר עוד להלן בארוכה ב"ה).

צא

כך על האדם להרגיל את עצמו לאט לאט, בכל פרט ופרט בחייו, שהוא עומד לקנות, לפעול, וכד', להתבונן ולראות, האם הדבר בשליטתו אם לאו. ולהשריש בקרבו את יסודות האמונה הפשוטה והטהורה, שיש רק יחיד ומיוחד, אדון כל עולמים, שהוא היחיד שקובע בכל דבר ודבר לגמרי. (חוץ מיראת שמים, כמ"ש חז"ל, "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים") וכך ירגיל האדם את עצמו זמן וזמנים טובא, לפעול כל דבר מתוך התבוננות של אמונה, ואזי יקשר כל מעשיו לרבון כל עולמים, ויהיו חייו חיים שספוגים באמונה, וכל מעשיו מקושרים לקל יחיד ומיוחד. וההרגל נעשה טבע, ויקנה קנין אמתי בנפשו, שיושרש עמוק עמוק בקרבו האמונה הצרופה והפשוטה.

צב

זו עבודתו של האדם, להשריש בקרבו היטב, שבכל דבר ודבר, יש רק אחד שקובע הכל, הלא הוא יחידו של עולם. ננסה לקרב את האדם לדברים, שלא רק שידע את הדברים בשכלו, אלא שיחוש את הדברים היטב בפנימיות לבבו. זו עבודתו של האדם, לבטל את המחשבה תחלה, ולאחר מכן את ההרגשה, שהוא בעל הבית בעולם, שכביכול יש לו לאדם שליטה על הנעשה בעולם. עבודת האדם היא לעקור הרגשה זו מן השורש, ולכתת אחריה, ולבטלה כראוי, עד אשר יחוש באמת, שאין בשליטתו כלום, אלא זולת קניית יראת שמים, כמאמרם ז"ל, שהיא נקודת הבחירה. וזולת זה, הכל בכל מכל כל, נקבע אך ורק ע"י יחידו של עולם.

צג

כתיב "וידעת היום והשבת אל לבבך". זהו יסוד ושורש צורת כל מהלך העבודה. תחלה עבודתו של אדם היא "וידעת היום", שהדברים יהיו קבועים וידועים במוחו, בשכלו, ולאחר מכן, לאחר שנתישבו הדברים היטב הדק בשכלו, אזי מגיע המהלך של "והשבת אל לבבך", להשיב את הדברים אל הלב. להתאים את הרגשות הלב למהלך של מחשבתו, שרגשי לבבו יהיו תואמים ומחוברים להשכלתו, ומקבלים מן ה"וידעת היום" ללא מחסום בלבו. ולזה נצרך טהרת הלב, וניקיונו מן ערלת הלב, שמונעת מן האמת לחדור אל הלב ולהנהיגו. זהו מהלך צורת העבודה בכל ענין וענין שאדם עמל לקנותו. תחילה "וידעת היום", ולאחר מכן, "והשבת אל לבבך".

צד

צורת המעבר בין "וידעת היום" לבין "והשבת אל לבבך", כלומר העתקת הידע מן מח לחיות בלב, יש לו ב' אופנים. א. ע"י ריבוי החשיבה בענין שרוצה לקנותו, התמדת החשיבה בענין זה זמן רב, הן ע"י קביעות זמן בכל יום לחשוב בענין זה, (עוד יבואר להלן אי"ה דברי הרמח"ל בספרו "דרך עץ חיים", שכתב שחובה על כל אדם ליחד לו כשעה ביום להתבוננות). והן לאורך כל היום, לחשוב אחת לזמן מועט, כרבע שעה לערך, לעורר עצמו במחשבה קלה, בזכירה פורתא, לענין שבו עמל לקנותו. (זולת זמן עסק בת"ת, כפי שבואר לעיל). ב. ע"י דיבור הדברים בפיו פעמים רבות מאוד, כי כח הפה לעורר הלב, כמו שיבואר אי"ה להלן.

צה

נתמקד עתה תחלה בצורה של ההתבוננות בשעה שאדם קצב לו להתבוננות, כפי שבואר לעיל, וננסה לתת צורת חשיבה, כיצד יקנה האדם את האמונה בהשגחתו יתברך בכל פרט ממש.

האדם יושב לו בביתו, ומיחד לעצמו שעה שעת השקט, פנוי מכל טרדות העולם, ומתחיל להתבונן, מי גר בבית הזה? אני ורעיתי וכו' וכו'. עתה יתבונן, מי קבע שזו תהיה אשתי? האם אני קבעתי את זיווגי, או שמא רק יחיד ומיוחד הקב"ה קבע זאת? וכך האדם שואל את עצמו זאת בלשון שאלה (כפי שבואר לעיל בהרחבה), ומשיב לעצמו, הרי חז"ל אמרו, ודברי חז"ל הרי אמת לאמיתה, שמגלים לנו את אמיתת הנהגתו ית"ש, שמ' יום קודם יצירת הולד, "בת קול מכרזת ואומרת בת פלוני לפלוני". הרי שרק הקב"ה בכבודו ובעצמו קבע מי יהיה הזיווג שלי,

אני לא קבעתי בזאת כלל וכלל, רק הוא ית"ש. מעתה א"כ נצרך שיהיה ברור לי, מכיון שזיווגי זה נקבע רק מאתו ית"ש, הרי שכל התולדות הנולדים מכך, ורבים הם למאוד, הכל נעשה ע"י יתברך. אצלו ית"ש, אין כזה מושג שהוא עושה פעולה, והוא אינו רואה את כל התולדות הנולדים מכך, אלא מתחלה גלוי וידוע לפניו הכל ממש, וזהו גופא רצונו. כלומר, כל התולדות הנולדים מזיווג זה, הם רצונו ית"ש הגמור ממש.

צו

האדם ממשיך להתבונן, בבית שהנני יושב עתה, מי קבע שכאן אני אגור? האם אני שחפשתי הרבה, וראיתי הרבה דירות, ולבסוף דירה זו מצא חן בעיני, אני קבעתי זאת, או שמא הקב"ה קבע זאת, כמו שאמרו חז"ל, "בת קול יוצאת ומכרזת דירה פלונית לפלוני"? וכך האדם חושב ומתבונן לעצמו, שבשכלו זה ברור וידוע לו, שדברי חז"ל אמת, אלא שראשית, בשכלו הוא אינו חושב על כך רבות, אלא זהו ידע שקיים במח הזכרון. זאת ועוד, שמכיון שבמחשבתו אינו מתמיד לחשוב על כך, בודאי שבלבו אינו חש כך ממש, אלא הלב יותר קרוב לחוש שהוא קבע זאת בעצמו. ואזי האדם מברר לעצמו בדיוק את מעמדו, שבשכלו יודע מי קבע את זיווגו, ומי קבע את מקום מגוריו, אולם יש לו ב' חסרונות בכך. א. שאינו חושב על כך אלא מעט. ב. שבלבו אינו חש את זאת. ואזי יחליט בעצמו להתבונן בכך רבות, ובעוד פרטים הדומים לזה. וא"כ, ראשית יתקן את החסרון הראשון, בכך שלפחות במחשבתו הדברים יהיו חיים בתמדיות, ועי"כ, לאט לאט, ע"י שיתמיד לחשוב על כך רבות, במחשבה זכה וברורה ושקטה, אט אט יקלטו הדברים בנפשו, ולבו יחוש את הדברים כראוי.

צז

זאת ועוד, נוסף על התבוננות זו, ידבר כן בפיו ממש, את כל מחשבתו, ויחזור פעמים רבות על דברי אמונה אלו, שרק הקב"ה קובע כל פרט. ויחזור על הפרטים, פרט אחר פרט, בסבלנות מרובה, כי הדבר פועל הרבה מאוד על נפש האדם. (יש בכך ב' אופנים. או שידבר בלשון, הקב"ה קובע כל פרט, וקבע פרט זה. כלומר, לשון נסתר, הקב"ה. או שידבר בלשון נוכח, "אתה ית"ש קבעת את זיווגי, ואת מקום מגורי", כלומר, בלשון נוכח. מעלה זו של דיבור בלשון נוכח, היא מעלה נשגבה, כי זו תכלית האדם לחיות בבחינת נוכח עם הבורא ית"ש, אולם מי שעתה, בתחילת עבודתו, קשה לו בכך, לעת עתה ידבר בלשון נסתר).

צח

כך ידבר האדם את הדברים בצורה מפורטת מאוד מאוד, את כל ידע מחשבתו, ויאמר את כל הצדדים הסותרים ח"ו את פשטות האמונה, שח"ו נראה שאני קובע מי זיווגי, ואני קובע היכן אני אגור, וישלול אותם פרט אחר פרט, ויאמר לקב"ה, אע"פ שבלב אני חש, שאני קובע, מ"מ אני יודע שזו איננה האמת, אלא האמת היא, שרק אתה יתברך קבעת שזה יהיה זיווגי, וכאן אני אגור. כן יאריך האדם, הן בהתבוננות, בעוד פרט ועוד פרט, יתבונן למשל, על הכסא שעליו הוא יושב, ועל השולחן שהוא לידו, וישחזר לעצמו את מהלך הקניה, שהוא הלך לבחור דוגמא, וצבע, וכו', של שולחן וכסאות. וא"כ, בפשטות, בחיצוניות, נראה שאני קבעתי איזה שולחן וכסאות אקנה. אולם ימשיך ויתבונן, ואח"כ יאמר כן בפיו כנ"ל, שזו איננה האמת, אלא שרק אתה יתברך קבעת במדויק איזה שולחן ואיזה כסאות אקנה. וזאת ברור לי, שאף שבחרתי את הצבע והדוגמא, הרי במפעל יש הרבה כסאות, ומדוע דוקא כסא זה ושולחן זה בא אלי? אין זה אלא מידך יתברך, ואתה קבעת זאת במדויק. כך יתבונן האדם על הארון שלידו, על החולצה, על הנעלים, וכו' וכו', עוד פרט ועוד פרט. ועל כל פרט יחזור כן במחשבתו ובפיו, שרק הקב"ה קבע זאת במדויק, איזה חפץ יבא לידי. כך האדם מקיף את החפצים והמקרים הסובבים אותו, ועל כל פרט ופרט הוא מתבונן, ומשריש בעצמו את יסודות האמונה, את האמונה הפשוטה, שרק הקב"ה קובע כל פרט ופרט. תחלה ע"י התבוננות במחו, ולאחמ"כ בפיו, כמבואר לעיל, הן בלשון נסתר, הקב"ה, והן בלשון נוכח, "אתה יתברך", למי שכשר וראוי לכך.

צט

"האמנתי כי אדבר", וכתבו בספה"ק, שמתי האמנתי? כי אדבר! כלומר, מתי מושרשת האמונה היטב פנימה בלבו של האדם, כאשר האדם במהלך של "כי אדבר". כלומר, שלשונו מורגלת תמיד לדבר דברי אמונה. וככל שרגיל

יותר מלבד ההתבוננות במחשבתו לדבר דברי אמונה בפיו, כן תושרש האמונה עמוק עמוק בתוכיות לבבו. ולהיפך מצינו בספה"ק, "נכרתה אמונה נאבדה מפיהם", ופרשו בספה"ק, שמדוע נכרתה אמונה? מפני שנאבדה מפיהם! כלומר, מפני שלא הרגילו עצמם, וקבעו עצמם לכך, להרגיל עצמם בתמידות לדבר דברי אמונה בפיהם, מלבד ההתבוננות באמונה, לכך נכרתה האמונה מלבבם. שעומק בהירות אור האמונה נעלם ונתכסה בליבותם, והאמונה אינה חיה בליבותם בגילוי.

ק

דיבורי אמונה אלו, יש להם ב' פנים. ראשית, תמיד בדברו עם רעים וידידים, צריך שנקודת האמונה תתפוס מקום עיקרי ויסודי, ושדברי אמונה יהיו רוח מנשבת בדבריהם. אולם אין די בכך בלבד, אלא אף בשעה שהאדם לבדו, ובאמת אז עיקר השרשת האמונה, ידבר דברי אמונה בהרחבה גדולה, כפי שבואר לעיל: "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי". האדם צריך לדבר דברי אמונה תמיד, ולחיות עם הקב"ה תמיד, עם אמונה זכה וטהורה בו ית"ש, ודיבורי אמונה בתמידות. ואזי "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי". כי לעולם האדם חי במהלך של "כי אתה עמדי".

קא

האדם נקרא "מבעה" מלשון "אם תבעיון בעו", כמ"ש בגמ' ב"ק. וזו עבודתו של האדם, "מדבר". לדבר עם הקב"ה, ומהקב"ה, דברי אמונה זכה וטהורה. מי שירגיל עצמו לדבר ולדבר, ולא להתיאש, עי"ז יוכל לזכות למדרגה נפלאה באמונה. ועי"ז יוכל לקנות קנין אמיתי בנפשו של אמונה זכה וטהורה. וכל זאת עי"י דיבורי אמונה פשוטים, לא השכלות גבוהות ומחוכמות, אלא פשטות שבפשטות, שזו עצם נפש הישראלי, אמונה פשוטה וזכה בבורא עולמים.

קב

עבודת האדם להשריש בקרבו את האמונה בהשגחתו יתברך, יש לה ב' זמנים, כפי שבואר לעיל יסוד זה בכל עניני העבודה. א. בשעה ביום שהאדם מיחד לעצמו להתבוננות, וחלק זה בואר עד עתה. ב. לאורך כל היום, על האדם לזכור כל זמן מועט כחצי שעה או רבע שעה, את ענין השגחתו יתברך שמו. יסוד הדברים הוא, שבשעה שהאדם עמל לקנות את השגחתו יתברך, בחודשים הללו, ענין זה צריך לתפוס את לבבו לאורך היום, ולכך עליו לחיות עם הסתכלות זו לאורך כל היום. אילו יעמול האדם לקנות זאת רק בשעה ביום שיחד לעצמו להתבוננות, אזי לאורך כל היום, יש הפסק בין התבוננות להתבוננות כ"ג שעות. וכל דבר שאינו בבחינת תדיר, אינו נקנה ונקלט היטב בנפש האדם. ולכך, על האדם לזכור את הענין שבו עמל לקנותו לאורך כל היום, כנ"ל.

קג

בחלק זה של זכירה לאורך היום את השגחתו יתברך, יש ב' חלקים. יש את החלק שהוא אינו רגיל בסדר יומו של האדם, ויש את החלק שהוא חלק מן סדר יומו של האדם. נפתח בחלק הראשון. אדם הולך למשל לקנות שולחן, כסאות, וכדו', הדרך הנכונה היא, שלפני שיוצא מן הבית, יתבונן ואח"כ יאמר כן בפיו, כפי שבואר לעיל, שהינו הולך לבחור שולחן וכסאות, ובאמת אינני יכול לבחור כלל, כי רק הוא ית"ש קובע איזה שולחן אקנה, וכל מעשי ובחירתי לא יועילו כלל, אלא שלפי מדרגתי בהשתדלות, הנני הולך לבחור, כמ"ש המס"י, שאע"פ שמשתדל, ידע שהשתדלותו אינה פועלת כלל. מתוך מבט זה יכנס לחנות, ואף בשעה שנכנס לחנות, ומתחיל לבחור את השולחן והכסאות, יזכור היטב את כל הנ"ל, שמעשה בחירתו הוא כמעשה קוף בעלמא, ואינו שליט כלל וכלל, וכבר נקבע מאיתו ית"ש איזה שולחן וכסאות יהיו ברשותו.

קד

נקטנו עתה דוגמא של שולחן וכסאות, אולם ברור הדבר עד למאוד, שזוהי דוגמא בלבד. אולם יסוד הדברים הוא, שאדם לא הולך לקנות חפצים בלי התבוננות. בכל דבר שהולך לקנות, מקרר, מכונת כביסה, ארון, וכו' וכו', הוא מתבונן היטב תחילה כפי שבואר לעיל, והוא הולך לקנות ארון יחד עם הקב"ה, ולא לבד ח"ו. כן צריך האדם

להרגיל את עצמו תחילה בכל ימי חייו, שלא עושים מעשה גדול בלא התבוננות של אמונה שקודמת לכך. מי שפועל כך, יכול לרכוש מכל קנין גשמי, קנין רוחני גדול ועצום. הוא ישריש בקרבו ע"י קניות אלו, והדומה להם, את האמונה בהשגחתו יתברך היטב בלבו. ע"י ריבוי ההתבוננות בזה, והדיבור בפה מפורש בזה, כפי שבורר לעיל, ישרש בקרבו האמונה הזכה והטהורה בהשגחתו יתברך.

קה

עד עתה עסקנו במעשים גדולים, כקנין חפצים גדולים. משם ואילך, לאחר שהורגל האדם בהתבוננות זו במעשים גדולים, עתה עבודתו להרגיל את עצמו כן ממש אף בדברים קטנים יותר. ניתן דוגמא לדבר. אדם הולך לערוך קניות לכבוד ש"ק, מצרכי מזון לכבוד ש"ק. כמה אמונה אדם יכול לקנות במעשה זה של קניית צורכי מזון לכבוד ש"ק. למשל, אדם עומד להושיט את ידו וליטול חבילת אטריות מן המדף, הוא מתבונן בעצמו, ואומר, הרי במדף יש עשרות חבילות של אטריות, מדוע דוקא שיגיע לידי חבילה זו דוקא ולא אחרת? אין זאת אלא כי כך אתה גזרת במדויק מסיבה כמוסה ונעלמת עמך, שדוקא ממש חבילה זו תגיע לידי ולא אחרת. הפרטים רבים, אולם היסוד אחד, על האדם להרגיל את עצמו בכל פרט ופרט שקונה, להשריש בעצמו את האמונה בהשגחתו יתברך, כפי שבואר לעיל. מקניה אחת מן הסוג הזה, אדם יכול לקנות קנין גדול באמונה. כ"ש, אם ישים אל לבו, וירגיל עצמו בזה בתמדיות, אזי ישרש האמונה בלבו היטב היטב. צריך להתרגל לחיות כך, ולזכות עי"ז לקנין רוחני נשגב ונורא. קנין של אמונה טהורה בו יתברך ובהנהגתו. כך על האדם להרגיל את עצמו בכל האופנים לאורך כל היום, כגון שיושב לאכול לחם, יתבונן כנ"ל, שדוקא פרוסה זו הגיעה לידי. וכן המים שנוטל בהם ידיו, והמים ששותה, וכו', יתבונן שהכל הגיע לידי בדוקא בהשגחה פרטית ממש ממנו ית"ש.

קי

ברור הדבר, שא"א לו לאדם להתבונן בכל הפרטים בכל פעם ופעם, אולם עבודת האדם לקלוט בנפשו כל פעם עוד פרט ועוד פרט, עוד הסתכלות ועוד הסתכלות, זעיר פה זעיר שם, עד אשר יקבעו הדברים בלבו. יסוד הדברים הוא, שהאדם צריך לצאת מההסתכלות השטחית, שרואים את יד ה' והשגחתו רק בדברים ניסיים, ומאוד שונים מדרכי הטבע. אלא, על האדם לראות את הקב"ה בכל פרט ופרט, ולו הקטן ביותר, ואף שהוא כביכול מדרכי הטבע ממש. צריך להבין, שזה לא ענין של סיפורי נפלאות וכד', אלא זהו הנשמת חיים של האדם, לחיות באמונה צרופה כל ימי חייו. אם אדם נוהג כן, הוא יכול לזכות לדבקות גבוהה בקב"ה מאוד. ובתנאי שקדמו לכך התנאים שקדמו לזה, שהם הזכירה שיש קב"ה, וההכרה שיש בורא ונברא.

קז

נבין, הדרך שאנו דורכים בה, היא דרך פשוטה, אבל פנימית מאוד. היצה"ר יכול לשטות באדם, שזהו דברי שטות ותמימות, אולם מי שזוכה לתמימות דקדושה, ישיג וירגיש את אמיתות הדברים. הקב"ה נקרא קל מסתתר. היכן הוא מסתתר? בלבו של האדם, ועל האדם לגלות את הקב"ה בלבו. והוא ע"י פשטות ותמימות דקדושה. האדם, אם בר דעת הוא, יכול לגלות את הקב"ה מכל פרט ופרט בבריאה, ולסלק את ההעלם מלבו.

קז

לאחר שביררנו כיצד האדם משריש בקרבו את האמונה הפשוטה והטהורה בהנהגתו ית"ש, עתה נראה כיצד קביעות אמונה זו בלבו של האדם, צריכה להחליש את מדת כעסו. ובאמת שמדת הכעס הוא קנה מדה לאדם, שע"י ניתן לבדוק עד כמה קנה האדם את האמונה בהשגחתו הפרטית של הבורא ית"ש. שכל שקנה האדם את האמונה בהשגחתו ית"ש, כן הולך ונחלש כעסו של האדם. וככל שרחוק הוא האדם מן האמונה בהשגחתו ית"ש, כן גדל כעסו (כל זאת מלבד חילוקי הטבעים, שיש שקרובים לכעס בטבעם, ויש רחוקים, ואכמ"ל). ולכך, אם האדם רוצה לבחון את עצמו, האם עבודתו עשתה פרי, והאמונה בהשגחתו ית"ש קנתה מסילות בלבו. אחת הבדיקות לזה, שיבדוק את מדת כעסו. והיה, אם לא נתשתנה צורת תגובתו, והרי כעסו שווה עתה לעבר, הרי שלא קנה באמת את האמונה בהשגחתו ית"ש. אולם אם מדת כעסו הלכה ונחלשה, ידע, שכפי חולשת מדת הכעס, כן מדת קניית האמונה בהשגחתו ית"ש.

נקדים הקדמה קצרה, קודם שנבאר כיצד יתקן האדם את מדת כעסו ע"י השרשת האמונה בקרבו. יסוד מוסד הוא לכל צורת העבודה האמתית, והוא. צורת העבודה בכלל, וצורת העבודה בפרט. במדת הכעס שבה אנו עסוקים עתה, הוא ע"י הכנסת הקב"ה לתמונה. כלומר, כל מהלך ומהלך של עבודה, תיקון הדבר והעמדתו על דרך היושר, צריך שיהיה ע"י הכנסת הקב"ה למהלך הדברים. "ואם אני כאן (כלומר הקב"ה) אזי הכל כאן". כלומר, אם נותנים ביטוי לקב"ה בצורה הנכונה בתוך מהלך הדברים, בהכרח שיתקן הדבר כראוי, כי כאשר הקב"ה נמצא באמת בפנימיות הדבר, בהכרח שאין שם רע וחוסר כלל, והדבר מתוקן ומושלם כראוי. נמצא כל עבודתו של האדם, להכניס את הקב"ה לדבר בצורה נכונה, ובאופן הנכון.

נעסוק עתה ונבאר את תיקונו של מידת הכעס, וכיצד מכניסים את הקב"ה במדת הכעס, ועי"ז נתקנת מדת הכעס.

מה מביא את האדם לידי כעס? הבחינה הראשונה והפשוטה היא, כל דבר שמנגד את רצונו של האדם, הוא מביא לידי כעס. פעמים כעס קלוש מאוד, שכמעט ולא מורגש בנפש בגילוי, ופעמים כעס חזק מאוד, אשר יש לו גילוי מאוד בלב, עד הכעס החזק והתקיף, שיש לו גילוי אפילו בחיצוניות, בפניו של האדם. בחינה נוספת שמביאה לידי כעס (היא נכללת בבחינה הראשונה, אלא שהיא יותר דיקנית ומפורטת). הוא כאשר פוגעים בכבודו של האדם, ומזלזלים בו, ודבר זה מכעיסו, וכל זאת, מפני שהוא סבור שמגיע לו כבוד, ונוטלים זאת ממנו.

באופן כללי, הדבר שמביא את האדם לידי כעס, מתחלק לב' אופנים. א. ביטול רצונו שנעשה שלא ע"י אדם, אלא ע"י דרכי הטבע. ב. ביטול רצונו שנעשה ע"י אדם, ניתן דוגמאות לדבר. אדם קם בבוקר, ונוסע, לפתע נעשה חור בגלגל, וא"א לו לנסוע כרגע. מעשה זה לא נעשה בידי אדם, אלא זהו טבעו של גלגל שנשחק, עד אשר מתקלקל לחלוטין. מעשה זה יכול להביא את האדם לידי כעס, שהרי נתבטל רצונו להגיע למקום פלוני בשעה פלונית וכד'. אולם אין לו אדם שיוכל לכעוס עליו, שהרי מעשה זה לא נעשה בידי אדם כלל. א"כ, אם תשאל את האדם, על מי אתה כועס, על הגלגל? בודאי ישיב תשובה ניצחת, לא! אינני כועס על הגלגל, אלא על המצב בו אני נמצא, שמחשבותי ותוכניותי אינם עומדים במבחן המציאות. נמצא שלכאורה אין כעס מוגדר נגד מישהו (להלן יבואר שבאמת אינו כן).

והנה האופן השני הוא, כאשר דבר קורה לאדם ע"י אדם, כגון שפלוני שבר לו את חלון ביתו וכד'. בסוג מן האופן הזה, הרי באופן טבעי יש כלפי מי להפנות את הכעס, והוא כלפי אדם מבורר, שהוא המזיק. נמצא א"כ שיש ב' אופנים של כעס, א. כעס שאינו מבורר כלפי מי כועס, מפני שאין על מי לכעוס, ב. כעס כלפי האדם, שהוא גרם לו לכעוס.

אולם באמת בפנימיות הדברים, לעולם כל מיני הכעס שווים הם, ונבאר את הדברים. כאשר האדם יבין את האמונה היטב במוחו, ויכירה היטב בלבו, אזי ישכיל ויבין, שבכל האופנים של כעס, מי שבאמת עשה את הפעולה שהביאתו לידי כעס, אינו אלא הבורא ית"ש.

נתבונן תחילה באופן הראשון של הכעס, ולאחר מכן בע"ה באופן השני.

אדם קם בבוקר, נכנס למכונית, ונוסע, ולאחמ"כ הגלגל מתקלקל. אם כך הוא מהלך הדברים, כלומר, מעשים סתמיים החסרים התבוננות אמתית ומעמיקה, אזי באמת כאשר הגלגל מתקלקל, בטבעו של האדם שהכעס ישכון בלבו. אולם אם אדם חי בצורה נכונה, הרי צורת חייו היא כדלהלן. האדם נכנס למכונית בבוקר. ראשית, הוא

מתבונן, מי נתן לי את המכונית? הקב"ה! מהיכן יש כח למכונית לנסוע? הקב"ה נתן ונותן לה כח לנסוע בכל רגע ממש מחדש (כפי שבואר לעיל, "מחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית", בהוה.) כאשר זו השקפת האדם במוחו ולבו, אזי כאשר מכוניתו פוסקת מלנסוע מכל סיבה שהיא, הרי מחשבתו של האדם היא כך. מי נתן בה את הכח לנסוע עד עתה? הקב"ה! ומי נטל ממנה את הכח לנסוע מעתה? הקב"ה! נמצא שאם ח"ו אכעס על העדר היכולת לנסוע במכונית, פרושו שהנני כועס ח"ו על הקב"ה, שהרי הוא הוא שנטל ממני את האפשרות לנסוע עתה במכונית.

קיג

כאשר חיי האדם הם בסתמיות, והוא איננו זוכר במוחו וק"ו בלבו שרק הקב"ה נותן בו את האפשרות הרגע לנסוע במכונית וכו' וכו', ואינו חש בכל דבר שרק הקב"ה המנהיג ומוליכו בכל צעד ושעל, אזי בודאי כאשר יש לו תקלה בדרכו וכד', קשה מאוד פתאום להתחיל מיד בפשיטות לחשוב על הקב"ה, ולזכור שרק הקב"ה מנהיגו. שהרי אף בשעה שקדמה לתקלה, זכירת הקב"ה לא היתה מרכז מחשבתו, ואזי כעסו מקבל נופך. אולם כאשר מחשבתו של האדם זוכרת בתמידיות שהכל מונהג ממנו ית"ש בהשגחה פרטית גמורה, אזי אף בשעה שדרכו נראת כאיננה צלחה, ויש לו מכשולים בדרכו, אזי גם אז יזכור במוחו ויחוש בלבו שרק הקב"ה הוא זה שהוליכו עד עתה, ואף מעתה רק הוא זה שמונע בדרכו, ולא שום גורם אחר. ואזי ישכיל ויבין שעצירה זו מידו ית"ש.

קיד

המעשה הזה כמעט ומפורש בתוה"ק. אין המדובר שם במכונית, אלא באתון. בלעם הולך לו לדרכו, והאתון רובצת לו ומונעת את דרכו. בלעם סבור לו שזו בחירתה של האתון למונעו בדרכו, אולם באמת זה איננו כן כלל. האתון איננה נעצרת מבחירתה, אלא ע"י המלאך, שלוחו של הקב"ה. כלומר, כל עצירתה ואי המשך הליכתה, הוא תוצאה ישירה ממנו ית"ש. אולם בלעם שלא השכיל זאת, על מי הוא כועס? על האתון! וכאשר השכיל והבין שזה ממנו ית"ש, הבין שאין על מי לכעוס. אילו ישכיל כן האדם בכל דרכיו, יבין שאין לכעוס על החפצים הגשמיים, אלא הכל בכל מכל כל נעשה ע"י ית"ש. ישכיל, שאם כועס, כועס ח"ו כביכול על הקב"ה, וזה בודאי אין האדם רוצה בכך. ישכיל האדם ויבין שכל עסקו בחיים אינו אלא עם הבורא עולם בלבד, ויכון מבטו כלפי הקב"ה, ויזכור היטב עם מי כל עסקו. ולא יתן דעתו כלל על האמצעים הרבים, אלא רק יתן דעתו על העומד מאחרי הכל, הלא הוא הקב"ה בכבודו ובעצמו.

קטו

והנה כאשר השכיל האדם בדעתו ובלבו שכל מקרה ומקרה אינו אלא מאתו ית"ש ממש, עתה צריך שיתבונן בכך. האם מעשה זה של הקב"ה נובע מאהבתו של הקב"ה אליו, או ח"ו להיפך, משנאה? ברור הדבר, שהקב"ה אוהב את האדם מאוד מאוד, אהבה שהיא למעלה מגדרי אהבה של נברא, אהבה ששיכת במהותה רק אצל קל יחיד. הרי שבירר לו האדם, שמעשה זה נעשה ע"י הקב"ה, וסיבת עשית מעשה זה נובע מאהבתו של הקב"ה אליו. א"כ ברור הדבר, שמעשה זה שנובע מאהבה, אינו אלא מעשה ההטבה לאדם. ואף אם הדבר אינו נראה, ניכר, ונגלה לאדם, כיצד מעשה זה הוא הטבה לאדם, וכיצד נגלה האהבה שמניעה את הנעשה במעשה זה, מ"מ על האדם להאמין ולהשכיל זאת במוחו ולחוש זאת בלבו, שמעשה זה נובע מעומק אהבת הקב"ה אליו. וכל כולו של מעשה זה, אינו אלא להיטיב עמו, אף שאינו משיג את מהות ההטבה.

קטז

והנה כאשר השכיל האדם בדעתו ובלבו שכל מקרה ומקרה שנקרה בדרכו אינו אלא הטבה גמורה הנובעת מעומק אהבת הקב"ה אליו, אזי אין מקום לכעס כלל. מכיון שהכעס ענינו כאשר מישהו פוגע באדם, ומבקש רעתו, וכי"ב. אולם אם כל כולו של המעשה הטבה גמורה, ואין בו מקום לרע כלל, ומניע המעשה עומק אהבת הבורא אליו, מה מקום לכעס יש כאן?

קיז

נסכם א"כ את הדברים. השלב הראשון, שהאדם צריך לידע ולחוש, שרק הקב"ה פועל כל פעולה. השלב השני, שהאדם צריך לידע ולחוש, שהקב"ה אוהב אותו עד למאוד. השלב השלישי, שהאדם צריך לידע ולחוש, שהקב"ה היחיד שיודע באמת מה טוב לו. ואם הביאו למקרה זה, בהכרח שלפי חכמתו האין סופית של הקב"ה, הוא יודע שזו דרך ההטבה הראויה לאדם זה בשעה זו.

פעמים היצה"ר משטה בו באדם, ומכניס בו הרהורים לאמר. הן אמת שזו הטבה גמורה, אולם מדוע הקב"ה לא מיטיב עמי בצורה אחרת, בצורה שגם אני אראה בעיני הגשמיות שזה טוב? צריך להאמין להשכיל ולהרגיש, שהכל גלוי וידוע לפניו ית"ש. ובחכמתו האין סופית, קבע הבורא, שזו דרך ההטבה היחידה הראויה עתה לאדם.

ק"ח

כאשר הפנים האדם את הדברים היטב בלבו, כל מקרה שיקרה בדרכו, ראשית איננו כועס. ונוסף על כך, שמח בו. כמ"ש חז"ל "שמחים ביסורים". שזה נובע מההכרה מי מביא את הפעולה, ומדוע הביא אותה עלי. וכאשר השכיל האדם, וחש את הדברים באמת בכל לבו, בהכרח שאין מקום לכעס, אלא לשמחה. כל זמן שהשמחה אינה ממלאה את לבו של האדם, וק"ו אם עדיין יש מקום לכעס בלבו, בהכרח שאמונתו עדיין איננה זכה ובהירה כל צרכה. זו עבודת האדם, להפנים את הדברים בלבו היטב. ראשית, ע"י התבוננות מרובה בדברים. ושנית, ע"י דיבורים רבים, לחזור ולשנן את הדברים בפיו, עוד פעם ועוד פעם. לומר לקב"ה, אני יודע שאתה עשית את פעולה פלונית, ואני יודע שאתה אוהב אותי, ואני יודע שפעולה זו היא הטבה גמורה, זכני שארגיש את הדברים. וכך יחזור האדם ויאמר את הדברים בפיו, אלפי פעמים, ואף יתר על כן, עד אשר יזכה לחוש את הדברים היטב בפנימיות לבו.

ק"ט

אף אם נפל האדם, וכעס, לא יתפעל מכך. אלא יחזור וישריש בקרבו את האמונה כנ"ל, אלפי אלפי פעמים. הן לפני שבאו עליו מקרים בלתי נעימים, והן בשעת ביאת מקרים אלו. ויחזור וישריש הדברים בלבו, ללא הפוגה, וללא יאוש כלל מנפילות. וכאשר יתמיד בכך, על אף הכשלונות והנפילות, ולא יתפעל מכך, בודאי יזכה ה' ית"ש לקנות אמונה טהורה בלבבו.

ק"כ

עד עתה ביארנו כיצד לתקן את הכעס שבא ע"י מקרה וכד' שאין יד האדם מעורבת בהם, עתה ב"ה נדבר על כעס שבא בידי אדם, כלומר שהמוליד את הכעס הוא אדם. וכבר ביארנו שזו נקודה קשה יותר, כי כאשר אין יד אדם נוגעת בסיבת הכעס, ברור שא"א לכעוס על האבן שנפל או על הגלגל שנתקלקל וכד', אלא משכיל האדם (אם זכה) שזה מידו ית"ש. אולם כאשר המניע לכעס הוא אדם, שם נראה לאדם, שכיון שחבירו בעל בחירה, הרי דבר זה אינו נגזר מאתו ית"ש, אלא תלוי בבחירתו של האדם, ואזי באופן טבעי, הוא נוטה לכעוס על חבירו שבבחירתו בחר להרע לו ולהזיק לו וכדו'.

ק"כא

ישנה עובדא ידועה שהיתה בבית דינו של הבית הלוי. פעם בא אדם לפני הבית הלוי עם שאלה בכשרות של הבהמה, ופסק לו הבית לוי לאיסור. סבר הלה וקיבל את הדברים בנחת, על אף הנזק הכספי הגדול שנגרם לו מכך. לאחר זמן, בא אותו פולני לפני הבית הלוי לדין תורה עם רעהו, ולאחר שפסק הבית הלוי את דינו של פלוני הנ"ל לחובה, ואת רעהו לזכות, רגז הלה עד למאוד. שח הבית הלוי ואמר, שאף שמשאלתו הראשונה ניזוק פלוני יותר מן שאלתו השניה, מ"מ בראשונה לא היה על מי לכעוס, לא היה למי להתנגד, הבהמה איננה בר התנגדות לאדם. אולם במקרה השני, יש כאן אל מי להתנגד, לרעהו, ונוצר מכך יצר של מלחמה.

ק"כב

הרי לנו ב' נקודות, כאשר הכעס בא בגרמת אדם. א. נראה לאדם בשכלו שפלוני בחר להרע לו. ב. עצם כך

שהעסק עם אדם, יש כבר יצר של מלחמה נגדו, מכח מדת הגאווה והכבוד. תיקון הדברים אינו אלא על ע"י אמונה טהורה וצרופה. כאשר אדם חי באמונה אמתית, לגביו אין נפק"מ כלל מי הזיקו, אבן, מים, אדם, או כל דבר אחר. רק אי בהירות פנימית באמונה מולידה חילוקים וכעס.

קכג

והנה מצינו בזה"ק משל מן הכלב שכאשר מכים את הכלב במקל, דרכו של הכלב לרוץ אחר המקל וללחום עמו. וזאת מחוסר הכרה שעיקר המכה אינה מן המקל, אלא ממי שאוחז את המקל. כן הדבר באמת לעולם, שכל האמצעים הרבים והמקרים הרבים והן בנ"א, הם אינם אלא בבחינת מקל בידו ית"ש. ועל האדם להבין מי המכה, המקל או הקב"ה. ופעם המקל מתראה בצורה של אבן, ופעם בצורה של מים, ופעם בצורה של אדם. אולם הצד השווה, שבכל האופנים יש רק כתובת אחת לכל ענין, והוא הקב"ה בלבד. אצל דוד המלך כתיב לגבי הקללה שקללהו, "ה' אמר לו קלל". זהו היסוד של האמונה, "ה' אמר לו קלל", ודומה לזה ה' אמר לו הכה, ה' אמר לו שבור, ה' אמר לו בייש. ואף שלא מצינו את הדוגמאות הללו מפורש בכתובים, די לחכם להבין ולקלוט את הנקודה מן "ה' אמר לו קלל", ולהבין שלעולם המהלך הוא ה' אמר ותו לא מידי.

קכד

צריך להבין את פנימיות צורת הבריאה. יש ב' אופנים כיצד אדם מביט על הבריאה. א. יש בבריאה דומם, צומח, חי, ומדבר. מבט זה, הוא המבט החיצוני, כי האדם מסתכל על חיצוניות הנברא, ב. "אתה הוא עד שלא נברא העולם ואתה הוא משנברא העולם". אילו בידיעה זו לא היה כל צורך בה לעבודת האדם את קונו, לשם מה גילו לנו חז"ל ידיעה זו? כלל ברור הוא, כל ידע שסיבבה ההשגחה העליונה מאתו ית"ש שידע האדם דבר מה, בהכרח שנצרך לו לעבודת קונו ידע זה, וכן הוא הדבר לגבי אומרם, "אתה הוא עד שלא נברא העולם ואתה הוא משנברא העולם". חז"ל אומרים ומגלים לנו צורת מבט חדש על הבריאה, לא להסתכל רק על דומם צומח חי ומדבר, שכל הבחינה על "משנברא העולם". אלא צריך לחיות בתוך המשנברא העולם, במהלך של "עד שלא נברא העולם". צורת הסתכלות זו, היא צורה פנימית לחיים. היא נותנת מבט פנימי אמיתי למהותם של הנבראים.

קכה

ביאור הדברים: כאשר האדם רואה את הדומם, צומח, חי, ומדבר, כדבר עצמי, במהלך של "משנברא העולם". אזי בכל אופן שהוא נפגש עמהם, הוא מתיחס אליהם כמציאות עצמית. ועי"ז למשל, הוא בא לידי כעס, מפני שפלוגי עשה לו מעשה פלוגי. אולם מי שבכל דבר רואה, את ה"עד שלא נברא עולם", אזי בכל דבר הוא מוצא את הקב"ה. הוא אינו רואה דומם עצמי, אלא את הקב"ה בקרבו. הוא אינו רואה צומח עצמי, אלא את הקב"ה בקרבו. וכן בחי ומדבר. ולכך לעולם אין לו עסק עצמי עם שום נברא, אלא עם הקב"ה. ולגביו כל דבר הוא כביכול לבוש לבוּרָא עולם. והוא אינו מתעסק עם הלבוש, הנברא, אלא עם המולבש, עם הקב"ה. ולכך בכל דבר שנפעל, הוא אינו רואה אלא שהוא ית"ש פעל הדבר, ולא כל גורם אחר כלל וכלל. צורת חיים זו, היא משנה את כל צורת חיו של האדם. הוא יוצא מצורת חיים של חיצוניות, של נבראים, ודבק בצורת חיים פנימית, של בורא. ואין לו עסק ומשא ומתן בעולם כלל אלא עמו ית"ש. (זהו עומק מ"ש חז"ל באסתר, שכאשר אמרה "יבא המלך" נתכונה למלכו של עולם. כי זו היתה צורת חייה, שלעולם ראתה את הקב"ה בכל דבר, וכל עיסקה ודיבורה לא היה אלא עמו ית"ש).

קכו

יש להבין, הסתכלות זו, היא הסתכלות הפנימית האמתית על הברואים. כאשר מסתכלים על הנבראים כמציאות עצמית, הרי מורידים את ערכם, כי כל מעלת דבר, נמדד עד כמה יש אלוקות בקרבו, וזו כל מעלתו. שאר דברי המעלות המורגלות בעוה"ז, הם גדרי מעלות של עלמא דשקרא. אולם באמת מעלת כל דבר לפי גילוי האלוקות שבקרבו. ולכך כאשר אדם רואה את הדומם צומח חי ומדבר, לפי מבט פנימי של האלוקות הטמון בקרבו, אזי הוא מעלה את מדרגת הנבראים כולם, ממדרגת נברא כפשוטו, למדרגת נברא שדבוק באלוקות, ויש לאלוקות גילוי בקרבו. זו כל מעלת הנברא, עד כמה שדרכו משתקף ומתגלה האלוקות, הקב"ה.

כאשר אדם זוכה והוא מביט בצורה של "עד שלא נברא העולם", גם בתוך ה"משנברא העולם", אזי מכל דבר בבריאה, הוא יכול להתקרב ולהתדבק ע"י לקב"ה, והבריאה איננה מהוה חציצה בינו לבין קונו. וזאת ע"י שהאדם מפשיט את הצורה החיצונית, ומגלה את הקב"ה בקרב כל דבר. אזי, ראשית הוא לעולם לא מחובר למקרה הנבראים וכל מעשיהם, אלא הוא מכיר שלעולם אין יד של נברא באמצע, ועי"כ שולל את התחברותו לנבראים, מעשיהם, ותולדת מעשיהם. יתר על כן, ע"י הפשטת הצורה של הנבראים, וגילוי פנימיות הנבראים, שהוא הקב"ה, אזי ביד האדם להתחבר מכל דבר לקב"ה. הארכנו קצת בענין זה, כי הוא מיסודי היסודות של הבנת פנימיות החיים וההתקשרות לקב"ה.

קכח

כאשר זוכה האדם להשכיל ולהבין את הדברים, ולאחר מכן להפנימם אל תוך לבבו, אזי זוכה לקשר חזק ואמיץ לבורא עולם. כי אין דבר שמהוה מחיצה בינו לבין קונו. בכל דבר הוא מתקשר לפנימיותו, לקב"ה, ואזי צורת הדברים החיצונים איננה מהוה מחיצה לדבקו בקונו. כלומר, אדם זה יכול להתקשר לקב"ה לא רק מן לימוד התורה וקיום המצות בלבד, אלא הוא חי בבחינת "בכל דרכיך דעהו". ובכל דרכיך ממש, הוא יודע את הקב"ה (ידיעה מלשון חיבור והתדבקות כנודע), ומתחבר אליו. זו עבודתו של האדם, לשלול את כל מראה עיניו שרואים את החיצוניות, את הנבראים, ולדבק עצמו בכל עת ובכל שעה לנקודת הפנימיות של הכל, שהוא הקב"ה. בכלל קנין זה, בודאי יש הכרה ברורה במציאותו ית"ש, והשגחתו, כפי שבואר עד עתה. ע"י קנין צורת חיים זו, אדם יוצא מעולם של נפרדות, ודבק בעולמו של הקב"ה, "ה' אחד ושמו אחד", "יחידה ליחדך". תכלית וסוף מדרגה זו, היא דבקות גמורה בא"ס. וכל אחד ינסה לזכות בה עד כמה שביכולתו.

קכט

לאחר שזכה האדם, ואמונתו בקב"ה חזקה, והוא רואה וחש את הנהגתו ית"ש בכל דרכי חיו. עתה מן הראוי שיזכה להכנס לעולם של תפלה. כשכתבנו עולם של תפלה, דקדקנו בדברינו בדוקא לכתוב לשון של "עולם". וזאת מפני, שענין של תפלה זה אינו ענין של ג' תפלות ביום ותו לא, אלא על האדם להכנס לתוך עולם של תפלה. חיים עם תפלה, זהו חיים בעולם אחר לחלוטין. דוד המלך אמר "ואני תפלה". כלומר, שכל הלך נפשו במהלך של תפלה, הוא חי בעולם של תפלה. כאשר אדם חי בעולם של תפלה, הרי שלא עובר עליו פחות מרבע שעה לערך שהוא אינו פונה במחשבתו או בפיו בתפלה לרבש"ע. הדבר הראשון שיש להבין, שהתפלה היא צורת חיים של אדם, ולא ענין פרטי לזמן מה ביום.

קל

נבאר את הדברים: צורת חיו של היהודי האמתי, הוא במהלך שכל כולו של היום הוא חי עם הקב"ה, תורה עם הקב"ה, מצות עם הקב"ה, וכו' וכו'. הנקודה שמקשרת את האדם לאורך כל היום לקב"ה, שנותנת לחיו צורה של חיים בצותא עם הקב"ה, זהו תפלה. כלומר, התכלית הפנימית של התפלה, הוא להביא את האדם למהלך שכל חיו הוא בצותא עם הקב"ה. כאשר מבינים שזוהי התכלית של התפלה, ברור הדבר שאין שייך שענין התפלה יהיה זמן מה ביום, כג' פעמים וכד' ותו לא. שהרי א"כ נחסר עיקר תכלית התפלה, שהוא הקשר התמידי עם הקב"ה לאורך כל היום. ואם התפלה רק זמן מועט ביום, כיצד תפלה זו תיצור קשר לאורך כל היום? ברור הדבר, שמהלך התפלה מוכרח שיהיה לאורך כל היום כולו (כפי שיבואר להלן כיצד). ועל בחינה זו אמר דוד המלך ע"ה "ואני תפלה". כלומר, שכל כולו, הן מבחינת תפיסת הנפש, והן בהבחנת זמן, כל כולו היה במהלך של תפלה.

קלא

נבאר את הדברים: אם האדם לאורך כל היום אינו זוכר את הקב"ה, כיצד יתכן שיפנה אליו בכל עת ובכל שעה? אם עצם זכירת הבורא נשכחת, ק"ו שבתפלה לא עסקינן כלל. ולכך ברור הדבר, שראשית על האדם לזכור את הקב"ה לאורך כל היום, כפי שבואר לעיל בהרחבה. זאת ועוד, אף אם האדם זוכר את הקב"ה, אולם אינו זוכר בתמידות שהכל מושגח מידו ית"ש, הכל בכל מכל כל, בכל עת ובכל שעה ממש ללא יוצא מן הכלל, מדוע שיפנה

אליו לעזרה, הרי עתה הוא איננו זוכר וחש שהוא הכתובת היחידה שיכולה לעזור לו בכל ענין? ולכך ברור הדבר, שבשביל לחיות במהלך של "ואני תפלה", מוכרח שיקדם לכך זכירה תמידית שיש בורא לעולם, וזכירה תמידית שיש מנהיג לבירה, שהוא הבעה"ב היחיד לכל פרט ופרט.

קלב

כאשר האדם חי לאורך כל היום, במחשבה ובהרגשה שכל מעשיו, הצלחתו בהם וכן להפך ח"ו, תלוי רק בו ית"ש. הרי בכל דבר ודבר שהוא עושה, קודם לך, ואף בשעת מעשה, מחשבתו או פיו ממללים תפלה לקב"ה שיצליח דרכו ומעשיו. ניתן דוגמאות לדבר. אדם נגש להתפלל תפלת שחרית, הרי מנסיונות של ימים רבים, אנו יודעים עד כמה קשה לכוון בתפלה כראוי. מי יכול לעזור לאדם בכך? בודאי שמצד האדם, על האדם לנסות כפי כחו לכוון עד כמה שביכולתו, אולם לולי עזרתו של הקב"ה, האדם אינו יכול להצליח כלל וכלל. וכבר אמרו חז"ל "בכל יום ויום יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום וכו', ואלמלי הקב"ה עוזרו אינו יכול לו". הרי שהאדם מצד כוחותיו אינו יכול להצליח לכוון בתפלה. מי יכול לעזור לו בכך? רק הקב"ה! הרי אם האדם בר דעת, עליו לפנות לקב"ה לפני התפלה, ולבקש ממנו שיזכה להתפלל בכונה ראויה. וכן אם בשעת התפלה קשה עליו עבודת התפלה, יעצור מעט ויתפלל (במחשבה או בפה לפי הענין) לקב"ה שיעזור לו שיוכל להמשיך ולכוון בתפלה כראוי.

קלג

דוגמא נוספת. אדם ניגש ללמוד את התה"ק. על האדם להבין, שלולי עזרתו ית"ש, א"א להשיג את אמיתות התה"ק. התה"ק היא למעלה מהשגת שכל אנושי, ונקראת בספה"ק, "שכל נבדל". מפני שהוא נבדל ועליון מן שכלו של האדם. ולכך ברור הדבר, שא"א בשכלו של האדם, שהינו שכל אנושי, להשכיל ולהבין את עומק פנימיות אמיתות תורתנו הק'. א"כ, כיון ששכלו של האדם אינו בר הכי להשכיל את עומק התה"ק, כיצד יזכה האדם להשגת התה"ק כראוי? דבר זה אפשרי רק ע"י סיעתא דשמיא ממנו ית"ש, "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה". זו האפשרות היחידה שעל ידה יוכל האדם להשכיל ולהבין את אמיתות תורתנו הק'. ולכך כיון שהאדם מבין שא"א לו בכוחות עצמו להשיג את התה"ק, וכל האפשרות לכך רק ע"י עזרתו ית"ש, לכך מוטל האדם לשפוך שיח לפניו ית"ש, מעומקא דלבא, בלשונו הוא, שיזכה להשכיל ולהשיג את אמיתות תורתנו הק'. דבר זה אמור הן לפני שמתחיל ללמוד, שעל האדם להתחנן לפניו ית"ש שיבין התה"ק כראוי. והן תוך כדי לימוד, בכל קושיה או אי הבנה שהוא נתקל בה, על האדם לפנות באופן טבעי אליו ית"ש, ולבקש ממנו שיזכהו להבין הענין שבו עסוק עתה. כאשר האדם לומד באופן זה, הרי אף בשעה שעוסק בתורה, הוא מקושר להשי"ת, והרי תורתו ותפלתו כרוכים זב"ז. לולי זאת, כלומר אם האדם בשעה שלומד את התה"ק הרי הוא שוכח לגמרי מהקב"ה מרוב העיון בה וכד', הרי ח"ו יוכל לבוא לידי סכנה, שאף בשעה שקם מן הספר, ישכח ח"ו את השי"ת. ולכך הדרך הראויה לעסוק בתה"ק בצורה שזכרנו לעיל, ועי"כ תורתו תהיה תורה שמקושרת ומקשרת את האדם לקונו, ולא ח"ו להיפך. דברים אלו אינם עומר הבא מן החדש, אלא זו היתה צורת לימודו של מרן החזו"א, כפי שמובא בתולדותיו, שבכל שעה שהיה נתקל בקושיה או באי הבנה, היה פונה לקרן זוית, ושם שפך את צקון לחשו לפניו ית"ש, שיזכהו להשכיל ולהבין את הענין לאשורו. וברור הדבר לכל משכיל, שאין צורך לפנות דוקא לקרן זוית לשם כן, וכל אחד ינהג לפי נפשו. ובודאי שאפשר לעשות כן גם לפני הספר, לפנות לקב"ה בפיו או במחשבתו (ענין תפלה במחשבה אי מהני הוא ענין עמוק ואכמ"ל), ויבקש ממנו ית"ש שיעזרהו להשכיל את התה"ק. (במאמר המוסגר, לבד מעסק התפלה תוך כדי הלימוד כנ"ל, שבכחה לקשר את האדם לקונו. מן הראוי שהאדם בכל עת שזכה להבין תוס' וכד', בסוף כל ענין, יודה לקב"ה במילים קצרות. כגון, רבש"ע הנני מודה לך מאוד שזיכת אותי להשכיל ולהבין תוס' זה וכו'. ועי"כ מקשר עצמו תוך כדי לימודו בכל עת ובכל שעה לקב"ה, וזו עצה נפלאה עד למאוד, למען יזכה להדבק בקונו דבקות אמיתית כל הימים). כן ירגיל האדם את עצמו לבקש ממנו ית"ש על השגת התה"ק, לפני הלימוד, תוך כדי הלימוד, ולאחר הלימוד שיזכור הדברים ויזכהו גם על העתיד. אם יזכה האדם להתמיד בכך, יוכל ב"ה לקנות בכך קנין גדול מאוד. הן את השגת התה"ק שבה עסוק, והן את הדבקות הנקנת עמה.

קלד

דוגמא נוספת. אדם הולך לקנות שולחן כסאות וכד'. כבר ביררנו לעיל, שעל האדם לפני שהולך לקנות שולחן וכד', עליו להתבונן בענין האמונה, שהכל קבוע רק ממנו ית"ש, איזה שולחן יקנה, וכן בשעת הקניה עליו להתבונן כן.

נוסף על ההתבוננות באמונה כנ"ל, על האדם להרגיל עצמו לפני קנין של כל חפץ, כשולחן כסאות וכדו', לפנות אליו ית"ש, ולספר לו את כל לבו, שחסר לו שולחן, והוא רוצה ללכת לקנות, והוא חושב לנסות בחנות פלונית וכדו', כל הענין כולו לפרטי פרטיו ישיח לפניו ית"ש. ואזי יבקש ממנו ית"ש, שיכוון אותו בדרך הראויה, שיקנה השולחן הראוי, ולא יצטרך לטרוח הרבה, ויזכה לשמור את עיניו בדרך, וכו' וכו', כל הענינים הנצרכים עקב קניית שולחן זה. כלומר יספר לפניו ית"ש את כל פרטי הענין, ויבקש על כל הפרטים הנצרכים עקב כך.

קלה

מן דוגמאות אלו שנקטנו, יבין וישכיל העובד, שהם בבחינת דוגמאות בעלמא, אולם באמת על האדם להרגיל את עצמו בהדרגה ("דתפסת מרובה לא תפסת", ועוד שאין בכך תועלת, שהרי הוא ענין של גישה הלב, והלב אינו בר שינוי באופן מידי וקיצוני), שכל דבר ודבר שהוא עסוק בו, יתפלל לקב"ה שיצליח דרכו. הן אם מתקן חפץ שנשבר, והן אם מכין מאכלים, והן אם נוסע למקום פלוני ונצרך להגיע בשעה פלונית, והן כאשר הולך לקנות חפץ כל שהוא, והן כאשר מחפש חברותא וכו' וכו'. עד אשר ירגיל את עצמו, שפיו או מחשבתו קבועים בכך להתפלל לקב"ה על כל פרט ופרט, בכל עת ובכל שעה. ועי"ז יזכה לקשר את עצמו לחי החיים, הקב"ה. זו עצה נפלאה עד למאוד.

קלו

יש לידע, שאף שבודאי בכחה של תפלה לפקוד עקריות, ולרפאות חולים, ולפתוח שפע של ברכה ופרנסה בגשמיות וברוחניות, ודרכה אפשר להשיג כל מילי דמיטב, מ"מ, על האדם להבין, שכל אלו הם רק הנספחים לעיקר מהותה הפנימית של התפלה. אולם עיקר מעלת פנימיות התפלה היא, שע"י האדם יכול להתקשר ולהדבק בחי החיים, הקב"ה. ועל האדם לזכור כאשר מתפלל למען השגת דבר מה, בין רוחני ובין גשמי, מה העיקר במעשה תפלה זה. ובאמת זהו כל סוד החיים, לראות בכל דבר את העיקר ואת הטפל, ולעולם לראות בכל דבר ובכל ענין, את השגת הקרבת ה' והדבקות בו שאפשר להשיג ע"י הדבר ההוא או הענין ההוא. וזה הוא העיקר של הדבר, וכל שאר הענינים, הם נספחים וטפלים לנקודת הקרבה והדבקות בו ית"ש. ובמיוחד הדברים אמורים לגבי התפלה, שכל צורתה ומהותה הוא דיבור עם הקב"ה, קשר עם הקב"ה, קרבה לקב"ה, ודבקות בקב"ה. וזו עבודת האדם, לעולם לא להיות שקוע במה שמבקש בתפלה, אלא בעצם מהות התפלה, שהוא דיבור עם הקב"ה וקרבתו. ולכך נקראת תפלה תפלה, מלשון "נפתולי אלקים נפתלתי", שהוא לשון דבקות, כמ"ש בספה"ק. מפני שזהו כל מהותה הפנימית של התפלה, התקשרות והתדבקות בקב"ה.

קלז

והנה כאשר האדם מתפלל ושח עם קונו, יש לכך ב' אפשרויות, א. שמדבר עם הקב"ה בלשון נסתר, "הוא". ב. שמדבר עם הקב"ה בלשון נוכח, "אתה". ובאמת שעיקר תכלית התפלה כצורתה, הוא לשוח עם קונו בלשון נוכח. ואף שבתחלה זה קשה מאוד, כי הנפש לא מרגישה כן, שהקב"ה נוכח בצידה. מ"מ, על האדם להתרגל לעשות כן, ובמשך הזמן, לאט לאט, יזכה ה' ית"ש שירגיש את הקב"ה לידו. וגם זאת בודאי יש לעשות בהדרגה, שבתחלה עיקר צורת דיבורו יהיה בלשון נסתר, הוא, ורק מעט מזעיר בלשון נוכח. ולאט ולאט, כאשר חש מעט חיבור ללשון נוכח, ירחיב את היריעה, עד אשר יזכה שכל דבורו יהיה בלשון נוכח, ויזכה להרגיש את בוראו כנוכח לידו ממש. עבודה זו, היא נקודת הפנימיות של החיים. כי תכלית המכוון של חיי האדם עלי האדמות, לחיות עם בוראו, ולחוש שהקב"ה נצב לידו ממש ממש. ובאמת שזו מן העבודות הקשות שיש, כמ"ש הרמח"ל (מס"י פרק יראת חטא) "שהחוש סותר לזה". אולם כאשר ירגיל האדם עצמו לכך, לאט לאט בתמידיות, בודאי שיעזרהו ה' ית"ש, ולבסוף יחוש את הקב"ה נצב לידו ממש, וישוח עם קונו כדבר איש אל רעהו (לשון מס"י פרק החסידות). בתחלה הדבר נראה רחוק מן האדם, אולם ככל שהאדם מרגיל את עצמו, ראשית שכל יומו מסביב לקב"ה, ומרגיל את עצמו שלאורך כל היום ידבר עם קונו כפי שבואר לעיל, דבר זה יקל עליו בהרבה, ויקרבו לעבודה נאצלה זו, לחוש את בוראו כנוכח לידו ממש, ולדבר עמו בכל עת ובכל שעה כדבר איש אל רעהו. בפשיטות גמורה, ובטבעיות גמורה. כך היתה צורת חייהם של גדולי הדורות בכל הדורות, הם הרגישו בחוש גמור שהקב"ה נצב לידם ממש ממש.

- [בלבבי משכן אבנה - ח"א](#) 1]

Source: <http://bilvavi.net/shiur/זכירה-004-בלבבי-א-שישבוראוישנברא>

Links

[1] <http://bilvavi.net/bilvavi.alef>